

Inleiding

Niemand kan ontkennen dat we in een snel veranderende tijd leven. Door sommigen toegejuicht vanwege de steeds grotere vrijheid die aan individuen wordt toegemeten, door anderen bekritiseerd vanwege de teloorgang van fundamentele waarden die tot nu toe als het ware het skelet vormden van zowel de mens als de samenleving. Herman De Dijn noemde het terecht een tijd van 'vloeibare waarden'. Ja, de waarden worden nog gehanteerd, maar krijgen een veelheid van kleuren naargelang de situatie waarin ze aan bod komen en worden beleefd.

Er zijn geen maatschappelijke structuren en instituties die zich immuun kunnen verklaren tegenover deze veranderingen, waar ze niet alleen extern mee te maken hebben, maar die ook meer en meer intern voelbaar en tastbaar zijn. Misschien is dit laatste wel het moeilijkste om mee om te gaan. Want wie het woord 'structuur' of 'instituut' uitspreekt, denkt onwillekeurig aan een groep met een duidelijke opdracht en waar van eenieder wordt verwacht zich daar volgens een aantal geëigende regels voor in te zetten. Uniformiteit, die tot voorheen zo typisch was voor bepaalde structuren en instituties, lijkt voorgoed te zijn achterhaald en klinkt in bepaalde kringen zelfs vies.

Ik behoor tot het ‘instituut’ Katholieke Kerk, waarin ik ben opgegroeid en waarin ik op een bewuste wijze engagementen heb opgenomen en verantwoordelijkheden heb ontvangen. Het is mijn heimat geworden, mijn biotoop, en ik kan me zelfs niet voorstellen wat het zou betekenen indien ik me van deze biotoop zou verwijderen. Het is een instituut dat een heel duidelijk waardenconcept huldigt en dat zijn inspiratie vindt in de Persoon van Jezus Christus en het Evangelie dat Hij heeft verkondigd en voorgeleefd. Vanaf de aanvang en gedragen door een lange traditie, heeft zich daarrond de Kerk gevormd, die enerzijds aan mensen een stevige religieuze basis wil meegeven waarop ze hun leven op een waardenvolle wijze kunnen uitbouwen en die anderzijds zich ook maatschappelijk duidelijk wil profileren en actief meebouwen aan deze maatschappij. Als we bij aanvang stelden dat er geen maatschappelijke structuren zijn die zich immuun kunnen verklaren voor de vele en snelle veranderingen die zich op het vlak van de samenleving afspelen, geldt dit op een wel bijzondere wijze voor het instituut Kerk. Er waaien stormen doorheen die Kerk; stormen die vanuit de omgeving de Kerk belagen, maar ook stormen die van binnenuit soms hevig tekeergaan. Het is niet steeds duidelijk wat het moeilijkst is om mee om te gaan.

Het komt er natuurlijk steeds op aan om vooraf zelf een duidelijk waardenmodel op te bouwen, van waaruit men wil leven en waarmee men met anderen wil samenleven en actief participeren aan de opbouw van de maatschappij waar men deel van wil uitmaken. Dit laatste lukt niet als men zich defensief terugtrekt achter de muren van een waardensysteem dat men onaantastbaar acht en waarrond geen enkele discussie kan worden gevoerd. Het

antwoord bestaat er ook niet in dat men maar meedraait met het haantje van de toren, voor katholieken onder ons een gekend beeld, om op deze wijze mee te zijn met de nieuwste trends die de samenleving ons aanbiedt of ons opdringt. We zullen in dialoog moeten gaan, zowel intern als extern, en daarvoor het geschikte klimaat moeten scheppen en de nodige ruimte krijgen om deze dialoog tot stand te kunnen brengen. Want dialoog vraagt wederzijdse openheid en luisterbereidheid, wetende waarrond kan worden genegotieerd en wat de fundamenten zijn waaraan niet kan worden geraakt. Maar in een tijd van de ‘vloeibare waarden’ wordt het uiterst moeilijk om nog een duidelijk onderscheid te kennen tussen wat zogenaamd onze fundamenten zijn, waaraan niet kan worden geraakt, en hetgeen met de tijd mee kan en moet evolueren. Ook binnen het instituut Kerk wordt dit vandaag heel sterk gevoeld in het synodaal proces dat men er voert, waar de een meer gas wil geven om een nieuwe weg in te slaan, terwijl anderen juist op de rem gaan duwen, omdat voor hen deze nieuwe weg onbegaanbaar is en van de ware weg doet afwijken. Zelfs puttend aan eenzelfde bron, en daarbij gesterkt door de levende aanwezigheid van Christus in zijn Geest, is het verrassend hoe men zo diametraal tegenover elkaar kan staan, zelfs bij de invulling en de interpretatie van de leer die men er als Kerk probeert te formuleren. Iemand – en niet zomaar iemand binnen de Kerk – vertrouwde me toe dat hij begon te twijfelen over de kwaliteit van de rots waarop de Kerk was gebouwd. Hij twijfelde niet aan de Rots die Christus was, maar wel aan de wijze waarop sommigen deze rotsgrond aan het vervangen waren door zand. Hij vond het spijtig dat diegenen die poneren niet aan bepaalde waarden te raken, omdat ze deze fundamenteel vinden, on-

middellijk in de conservatieve hoek worden geduwd, nog dikwijls monddood worden gemaakt en als extremistisch worden verketterd. Dat laatste heeft natuurlijk te maken met de wijze waarop sommigen van deze zogenaamde conservatieven zichzelf uiten en de kansen op een redelijke dialoog met anderen daardoor a priori uitsluiten. Maar moet echter niet iedereen conservatief zijn in het bewaren van wat goed is, wat waar is, wat schoon is, om deze gekende triade te gebruiken? En tegelijk progressief, om dit ware, schone en goede te kaderen in de tijd, er een eigentijds kleedje aan te geven, zonder echter aan de inhoud te raken? Maar om vandaag het predicaat 'progressief' te mogen dragen, moet men blijkbaar breken met de traditie en alles wat nog fundamenteel klinkt, afzweren. Als men, vanuit een gezond aanvoelen van wat de natuurwet ons aanbiedt en wat ons door een goed gevormd geweten als richting voor ons denken en handelen wordt aangereikt, nog durft spreken over iets dat intrinsiek kwaad is en niet zomaar door de situatie waarin het wordt verricht, kan worden goedgepraat, dan zijn er die heel graag opnieuw de brandstapel zouden willen installeren en eigenlijk geheel intolerant worden naar alles wat niet in lijn is met wat hun verlichte geest hun voorhoudt. Waar zit vandaag de grootste intolerantie, is de vraag die men zich echt moet durven stellen.

Tegenwind is op zich niet verkeerd, en renners houden van tegenwind, omdat dit hun spieren aansterkt. Tegenwind zet ons ook aan om dieper na te denken als het gaat over visies die worden geformuleerd. Het zuivert onze eigen vooringenomenheden waar we soms het slachtoffer kunnen van zijn en doet ons graven naar onze fundamenten, doet ons afdalen naar de bron, om daar het zuivere water te vinden. Het is aan dit zuivere water dat we ons moeten laven

om constant te werken aan onze eigen waardenschaal, aan de eigen visies die we daarrond ontwikkelen en de wijze waarop we daarmee onszelf willen profileren in de samenleving en aan deze samenleving een positieve input geven. Niemand van ons kan noch mag vandaag ongevoelig zijn voor de verschillende winden die op ons afkomen. Zelfs stormen kunnen ons helpen om ons scherp te zetten, om opinies ter discussie te stellen, niet om ze zomaar op te geven, maar om ze uit te zuiveren. De weerstanden die we vandaag overvloedig ondervinden, hoeven ons niet zomaar van streek te brengen, maar kunnen voor een stuk als externe genade worden beschouwd, om te voorkomen dat we ons voor eens en altijd vastzetten in standpunten en opinies die al vlug tot heilige huisjes worden gepromoveerd waar niemand nog aan kan raken. Heeft Christus zelf niet geschud aan dergelijke heilige huisjes die in zijn tijd bij overvloed waren opgerezen, geïnspireerd door een wet die steriel was geworden en die zichzelf boven de mens had verheven? Maar aan de wet zelf raakte Hij niet, dat bleef de stevige rots waarop het huis was gebouwd, de zuivere bron van waaruit het water zou vloeien en vruchtbaarheid geven.

Dit jaar is het vijftig jaar geleden dat ik als jongeling intrad in de congregatie van de Broeders van Liefde. Ik kan niet zeggen dat het toen, in de nasleep van de mei 1968 revolutie, een rustige tijd was. Het was eerder een onduidelijke tijd: men sprak voor het eerst over een postmodernisme en het existentialisme van Sartre en soortgenoten was toen reeds een wijdverbreide filosofische strekking, maar waarvan velen niet goed wisten wat het juist inhield. Er werd toen veel met slogans gesproken. We vonden nog de restanten van het zogenaamde Rijke Roomse Leven, en de vele structuren en instituties die dit

Rijke Roomse Leven had tot stand gebracht, leken nog even te overleven. Zo was de school die ik frequenteerde nog goed bemand met religieuzen en werd nog degelijk aandacht gegeven aan wat van katholiek onderwijs kon worden verwacht. Maar vele symbolen die aan deze voor-conciliaire tijd herinnerden en dit leven omkaderden, moesten er wel onverbiddelijk aan geloven. Dit kwam natuurlijk sterk tot uiting in de viering van de liturgie, waar een amalgaam van aanpassingen soms tot ware aberraties leidden, met liederen die meer marxistisch dan christelijk klonken. Ik herinner me nog dat we tijdens een klasmis, die we onder leiding van een godsdienstleerkracht hadden samengesteld, die blijkbaar vond dat alles maar eens moest worden uitgeprobeerd, uit volle borst tijdens de offerande een lied zongen waarvan de tekst me altijd is bijgebleven: 'En we willen revolutie, de grote revolutie, en we zullen ervoor vechten, want we staan op onze rechten...' Het rijmde alvast. Maar inhoudelijk? Daar kwam niet veel voor in de plaats. Het Tweede Vaticaans Concilie was achter de rug, maar de diepe inhoud ervan werd als het ware ondergesneeuwd door wat mediatieke nieuwlichters eruit hadden geplukt om er hun eigen boeket van te maken en waarmee ze hun eigen agenda wilden doordrukken. In de literatuur die we te lezen kregen, zagen we reeds een duidelijke verschuiving, maar gelukkig was er nog een Antoon van Wilderode, die met zijn *Dubbelfluit* ons hart deed bonken met zijn analyse van de gedichten van Guido Gezelle en de fragmenten uit de boeken van Stijn Streuvels. Via een tijdschrift als *Hoogland*, uitgegeven door de jezuïeten, en waar we als leerling allemaal een abonnement op hadden, werden we echter gedesinformeerd over hetgeen het marxisme toch wel aan goed bijbracht, en lazen we flarden uit *Het Rode Boekje*

van Mao, die furore maakte met zijn culturele revolutie, en leerden we Che Guevara kennen, die de bevrijdingstheologie wel heel extreem vormgaf. Ja, we wilden revolutie, en we zouden ervoor vechten... Gelukkig was er nog een congregationeel tijdschrift waar vooral gesproken werd over de caritas en de wijze waarop de Broeders van Liefde dit wereldwijd probeerden te beleven, zonder veel theorie, maar met *Helpende Handen*. Het is vooral dit laatste dat me over de streep trok, tegelijk met die zichtbare aanwezigheid van broeders die ons meer dan gewoon maar lesgeven.

Intreden in een religieuze gemeenschap was toen reeds geen maatschappelijke evidentie meer, maar opgevoed in een vrij klassieke en eenvoudige omgeving waar het geloof nog gestoeld was op vaste waarden waar niet aan kon worden geraakt en waar ik een religieuze gevoeligheid had meegekregen en ook actief had ontwikkeld, en het voorbeeld dat ik vond in de congregatie van de Broeders van Liefde, die zich vooral wijdden aan de minstbedeelden uit de maatschappij, waren de gemeenschappelijke basis om die stap te zetten, nu vijftig jaar geleden. Ik ga hier natuurlijk niet uitweiden wat er gedurende deze vijftig jaar is gebeurd, zowel in mijzelf, in de congregatie waarvan ik lid werd en in de maatschappelijke omgeving waarvan ik deel uitmaakte en waaraan ik ook actief zou gaan participeren. Maar heel vlug werd het mij duidelijk dat we ons niet zomaar mochten laten meeslepen met allerlei slogans die werden gelanceerd, maar dat we dieper moesten graven. Ik had het geluk om zowel in de zorg voor mensen met een mentale beperking, in de zorg voor psychiatrische patiënten als in het onderwijs actief te mogen zijn. Dit was een zeer heilvolle combinatie voor mijn persoonlijke groei. Mijn theoretische groei die ik binnen de universiteit meekreeg en die ik probeerde

verder te voeden door gerichte studie en lectuur kon gelijke tred houden met een op de ervaring gerichte praktijk. Deze wederzijdse bestuiving was zeer vruchtbaar voor mijn persoonlijke ontwikkeling. Het is vanuit dit gegeven dat ik reeds vroeg probeerde bepaalde reacties tegenover maatschappelijke gebeurtenissen waar ik rechtstreeks bij werd betrokken op papier te zetten, eerst voor mezelf, later voor publicatie. Soms beschouwde ik het als een soort therapie om bepaalde frustraties van mij af te schrijven, soms als een ware plicht om te reageren op zaken die me echt troffen en waar vooral de zwaksten uit de maatschappij het slachtoffer dreigden van te worden en het zelf niet konden formuleren en onder woorden brengen. Ik voelde me soms als hun advocaat.

Terugbladerend in hetgeen ik de laatste paar jaar als artikelen en opinies heb neergeschreven, heb ik geprobeerd een soort bloemlezing samen te stellen, rond een aantal centrale thema's waarvan ik het nodig en nuttig achtte om iets neer te schrijven. Na wat grasduinen in wat maatschappelijk aan de hand is, hoe we geterroriseerd worden door een verabsolutering van de vrijheid, de autonomie en de daaruit vloeiende verabsolutering van de zelfbeschikking, hoe de secularisatie in een waar secularisme is doorgeslagen, waarbij de godsdienst steeds meer naar de marginaliteit wordt verdrongen, probeer ik stil te staan bij een aantal thema's die me nauw aan het hart liggen. Het gaat dan over euthanasie, abortus, gender, de impact van het verdwijnen van religie op het maatschappelijk gebeuren, in het bijzonder in de zorg en in het onderwijs. Vanwege mijn wereldwijde ervaring wens ik ook even stil te staan bij de 'woke-beweging', die een sreen terugkijken op het werk

van missionarissen onmogelijk maakt en tot een eenzijdig verhaal verengt.

Aangezien het een samenschrijven werd van hetgeen reeds vroeger gefractioneerd werd gepubliceerd of gewoon in de manuscriptenmap was blijven steken, vindt u slechts een heel beperkte bibliografie, alleen verwijzend naar werken die heel rechtstreeks en specifiek voor een bepaald hoofdstuk werden geraadpleegd. Misschien vindt u ook een herhaling, maar die als verwijzing nu eenmaal noodzakelijk was binnen het kader van een welbepaald thema.

Als slot mag ik de velen danken die me gedurende de voorbije vijftig jaar hebben geïnspireerd door hun voorbeeld, hun schrijven, hun onderricht. Heel veel heb ik mogen leren van onze ware Meesters, zoals Vincentius a Paulo de armen noemde, die hij opriep te dienen met respect en liefde. Hun verhalen kwamen reeds in andere publicaties aan bod, maar ze blijven steeds op de achtergrond aanwezig. Want de liefde aan hen betoond zal het laatste oordeels criterium blijven wanneer we voor God zullen mogen verschijnen en tot de evaluatie van ons leven zullen worden opgeroepen. En dat komt ook voor mij met rasse schreden naderbij. Al de rest zal dan bijzaak zijn!

Br. René Stockman
Rome, juli 2023